

Okul Öncesinde Fotoğrafçılık: Bir Atölye Tasarımı Uygulaması

İbrahim Tarkan DOĞAN*, Derya KAVGAOĞLU**

Öz

Amaç: Araştırmayla, okul öncesi 60-72 aylık çocukların fotoğrafı tanıma ve üretme yetkinliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırma, nitel araştırma kapsamındaki eylem araştırması modeliyle gerçekleştirilmiştir. Uygulayıcının aynı zamanda araştırmacı olduğu eylem araştırması modeli tercih edilmiştir. Veri toplama araçları araştırmacı tarafından tasarlanan ihtiyaç analizi görüşme formu ve sınamaya aracı olarak hazırlanan performans değerlendirme testidir. Araştırmanın veri analizi için betimsel istatistikler kullanılmıştır. Çalışma grubu 2019-2020 eğitim-öğretim yılı güz döneminde özel bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık 47 (çocuktan oluşmaktadır).

Bulgular: Çocukların %75'i daha önce fotoğraf çektiğini belirtirken, çocukların %66'sı fotoğrafı mobil cihazlarla çektiklerini, %63'ü de mobil cihazlarla daha güzel fotoğraf çekildiğini ifade etmiştir. Çocukların sadece %8'inin aileleri fotoğraf makinesi kullanmaktadır. Çocukların %47'si fotoğrafın çekilme nedenine ilişkin kendi gerekçelerini içeren cevaplar verse de, sadece %2'si fotoğrafın hatırlamak için çekildiğini ifade edebilmiştir.

Sonuç: Çocukların fotoğrafı tanıma ve üretme yetkinliğinin geliştirilmesi ihtiyacını karşılamak üzere, eylem planı kapsamında hazırlanan fotoğrafçılık atölye programı uygulanmış ve %87,2 başarı oranına ulaşılmıştır. Bu oran, okul öncesinde fotoğrafçılık atölye çalışmasıyla, çocukların maruz kaldıkları görselleri ve fotoğrafları nitelik bakımından ayırabilme gücünü

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş / Received: 10.03.2020 & **Kabul / Accepted:** 08.06.2020

DOI: <https://doi.org/10.38079/igusabder.701667>

* Öğr. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul Gelişim Meslek Yüksekokulu, Görsel İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü, Radyo ve Televizyon Programcılığı Programı, İstanbul, Türkiye, E-posta: itdogan@gelisim.edu.tr **ORCID** <https://orcid.org/0000-0002-8545-2860>

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye, E-posta: dkavgaoglu@gelisim.edu.tr **ORCID** <https://orcid.org/0000-0001-5926-3081>

kazanabildiklerini ve tüketici konumun yanı sıra üretici konuma geçebildiklerini gösterir niteliktedir. Yurt dışındaki örnekleri dikkate alınarak okul öncesinde fotoğraf ve fotoğrafçılık eğitimine ilişkin akademik ve kurum bazlı, teorik ve uygulamalı çalışmaların sayıca artırılmasının okul öncesi eğitimin niteliğinin artırılmasına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Fotoğraf, fotoğrafçılık, fotoğrafçılık eğitimi, müfredat, öğretim modelleri, eğitsel değerlendirme.

Photography in Pre-School: A Workshop Design Practice

Abstract

Aim: The objective of the research is to examine photographic recognition and production competencies of pre-school children in the 60-72 months group.

Method: The research was carried out using the action research model within the scope of qualitative research. The action research model in which the practitioner was also a researcher was preferred. The data collection tools are the needs analysis discussion guide designed by the researcher and the performance evaluation form prepared as a test tool. Descriptive statistics were used for the analysis of research data. The study group consists of 47 students in the 60-72 months group attending a private pre-school educational institution in the fall semester of the 2019-2020 academic year.

Results: While 75% of the students stated that they have taken photos before, 66% of these students stated that they took photos with their mobile devices and 63% of them stated that they took better photos with mobile devices. Only 8% of students' families use cameras. Although 47% of the students gave meaningful answers regarding the reason for taking photos, only 2% could state that photos are taken to remember.

Conclusion: To meet the need to develop students' competence to recognize and produce photographs, a photography workshop program prepared within the scope of the action plan has been put into practice and a success rate of 87.23% has been achieved. This ratio shows that with the pre-school photography workshop, students could gain strength to distinguish the images and photos they are exposed to in terms of quality and that they can switch to the producer position besides being in the consumer position. It is thought that increasing the number of academic and institution-based, theoretical and hands-on studies related to pre-school photograph and photography training by considering examples abroad will contribute to increased quality of pre-school education.

Keywords: Photograph, photography, photography training, curriculum, teaching models, educational assessment.

Giriş

İnsanlık, tarih boyunca kendini ifade etme ve iletişim yöntemleri üzerine çalışmalarda bulunmuştur. Yüz yüze iletişim kanalından mesafeleri ortadan kaldıran kitle iletişim araçlarına evrilen iletişim kanalları teknolojik gelişmelerin sonucu olarak sürekli bir gelişim içerisinde bulunmuştur. Telgrafın icadı ile haberleşmede devrim yaşayan insanlık, telefon, radyo, televizyon ve nihayetinde internetin kullanıma girmesiyle bilgi akışının sınırsızlığını ve anındalığını deneyimleme imkanı bulmuştur¹. Dijital dönüşümün tüm geleneksel kitle iletişim araçlarını kapsayacak şekilde genişlemesiyle, bilgisayar veritabanı kullanılmadan gerçekleşmeyen medya olarak tanımlanan yeni medyanın kapsamı bu kadarla sınırlı değildir².

“Yeni medya” terimi, “geleneksel medyadan (kitap, televizyon ve radyo) farklı olarak, sayısal medyayı, özellikle etkileşimsel medyayı, internet ağlarını ve sosyal iletişim medyasını nitelemek için kullanılmaktadır. Yeni medya terimi bilgi ve iletişim teknolojileri ile bunlarla bağlantılı sosyal bağlamları, iletişim becerilerini artıran cihazları, bu cihazların kullanılmasıyla geliştirilen iletişim etkinlikleri ile pratiklerini bu cihazlarla pratikler etrafında şekillenen sosyal düzenleme veya örgütlenmeleri kapsamaktadır”². Yeni medya araçları günümüz insanı için vazgeçilmez bir haberleşme, iletişime geçme ve sosyalleşme kanalları haline gelmiştir. Geleneksel medyadan farklı olarak birey artık içerik üretebilmektedir. Üretilmiş içeriği farklı yöntemlerle (beğeni, yorum, paylaşım vb.) değişime uğratabilme olanağı ise onun edilgen kullanıcıdan etkin kullanıcıya geçişini mümkün kılmıştır. Yeni medya her ne kadar sınırlılıkları, emek sömürüsü ve etik sorunlarıyla tartışmalara yol açsa da bir çok olanağı beraberinde getirmektedir. İnternete erişimi olan herhangi bir dijital cihaza sahip herkesin günlük hayatında önemli bir yer tutan yeni medya teknolojileri, kullanıcılarının sosyalleşme alanlarını değiştirmekte ve geleneksel olandan kopuşu hızlandırmaktadır.³

“Yeni medya teknolojilerinin günlük yaşamın her alanında giderek artan kullanımı bireylerin sosyalleşme biçimlerini etkilemekte, özel ve kamusal alan arasındaki geleneksel sınırları ortadan kaldırmakta veya zayıflatmaktadır”⁴.

Geleneksel sınırların ortadan kalkması veya zayıflaması durumunun toplum içerisinde yarattığı tartışmaları etkileyen bir diğer faktör ise, sonradan dijital hayata eklenen nesil ile dijitalin içine doğan nesil arasındaki dijital yaşama bakış açısı farklılığıdır. Kuşaklar arası bu bakış açısı farklılığı için önemli bir isim olan Prensky'nin

kavramsallaştırmaları önemlidir. Prensky'nin (2001) toplumsal kuşakları teknolojiye dayalı olarak karşılaştırdığı, dijital yerliler ve dijital göçmenler kavramsallaştırması, teknoloji içine doğan kuşakların anlama, algılama, uygulama biçimlerinin dijital teknolojilerle sonradan tanışmış olanlardan farklı olduğu, bunun da dijital teknoloji içerisine doğmuş olan kuşakların sosyalizasyon tecrübelerinin, beynin algılama biçimini farklılaştırdığı iddiası, McLuhan'ın (1967) "iletişim araçları insanın sinir sisteminin uzantısıdır" önermesini yankılar görünmektedir⁵.

Tüm bu teknolojik gelişmeler ışığında internet ve yeni medya ile karşılaşma yaşı giderek düşmekte, tüketici konumundan içerik üretici haline gelen kullanıcılar özellikle görsel içerik üretimi ve paylaşımı kapsamında yarattığı etkileşim yoğunluğuyla özne konumuna yükselmektedir. Bu üretimin en önemli unsurlarından birisi kuşkusuz fotoğraftır³.

Cep telefonu kullanma yaşının giderek düşmesi ve mobil cihazlardan fotoğraf üretiminin artması ile Prensky'nin dijital yerli olarak tanımladığı dijital dünyaya doğan nesil, cep telefonu edinme ve fotoğraf üretimine katılma sürecine kadar sürekli olarak görsel tüketimin öznesi haline gelmektedir. Tüketirken üretimine giderek yabancılaştığı fotoğrafı sadece mobil cihazlardan üreten dijital yerlilerin fotoğraf makinesini kullanma ve fotoğraf üretimini sıradanlaştıran yöntemden farklı bir yöntemi tanıma gerekliliği ortadadır⁶.

Araştırma, iki yaşlarından itibaren, cep telefonu ve tablet kullanımı üzerinden fotoğraf ve görsel malzemeye yoğunlukla maruz kalan okul öncesi yaş grubu çocukların, mobil cihazların sürekli kullanıcısı olmadan fotoğraf makinesi ile temel anlamda fotoğraf çekimi yapabilme becerisini kazanmasını amaçlaması açısından önemlidir. Bununla birlikte bireyin, okul öncesi eğitimin "*çocukların hayal güçleri, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranış geliştirebilmesi*" temel ilkesi kapsamında, fotoğraf kültürünü erken yaşlardan itibaren içselleştirmeye başlaması sosyal duygusal, bilişsel, dil ve motor gelişim alanlarında farklı kazanımlar elde edilmesine de yardımcı olur^{7,8}. MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından uygulamaya koyulan, "*36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı*"nın eklerinde yer alan "kazanım ve göstergelere aylık eğitim planlarında yer verme durumu çizelgeleri" de dikkate alındığında, fotoğrafçılık konusunda verilecek temel eğitimin, desteklediği gelişim alanları dolayısıyla öneminin daha da arttığı düşünülebilir⁵. Nitekim program kılavuzunun Sosyal Duygusal gelişim alanında üç, yedi,

on üç, on dört, on beşinci kazanımlarıyla ifade edilen “Kendini yaratıcı yollarla ifade etme, bir işi-görevi başarmak için kendini güdüleme, estetik değerleri koruma, sanat eserlerinin değerini fark etme, kendine güvenme” yetkinlikleri; Bilişsel Gelişim alanında bir, beş, altı, yedi, sekiz ve onuncu kazanımlarıyla ifade edilen “Nesne, durum ve olaylara dikkatini verme; nesne ve varlıkları gözlemlene, mevcut özelliklerine göre eşleştirme, gruplama, karşılaştırma; mekânda konumla ilgili yönergeleri uygulama, parça-bütün ilişkisini kavrama” yetkinlikleri; Dil Gelişimi alanında onuncu kazanımla ifade edilen “Görsel materyalleri okur” yetkinliği; Motor Gelişim alanında dördüncü kazanımla ifade edilen “Nesne kontrolü gerektiren hareketleri yapar” yetkinliği desteklenecek yetkinlikler kapsamında değerlendirilebilir.

Çocuğun maruz kalacağı görselleri ve fotoğrafları nitelik bakımından ayırabilme gücünü kazanarak tüketici konumunun yanı sıra üretici olabilmesini sağlayacak öğretim tasarımlarının okul öncesi kurum müfredatını güçlendirmek üzere kullanılmasını sağlamak ise bu atölye programının hazırlanma gerekçesidir. Bu amaç çerçevesinde araştırma problemi “Okul öncesi 60-72 ay grubu çocukların fotoğrafı tanıma ve üretme yetkinliklerinin incelenmesi” şeklinde belirlenmiştir. Araştırma problemi, uygun bir eylem planıyla uygulamaya koyulmuştur.

Gereç ve Yöntem

Çalışma nitel araştırma kapsamındaki eylem araştırması modeliyle gerçekleştirilmiştir. Gelişimsel ve müdahaleci bir model olarak da tanımlanabilen eylem araştırması, Yıldırım ve Şimşek’in⁶ de ifade ettiği gibi problem çözmeye yönelik ve süreklilik gösteren bir süreçtir. Bu süreç problemin belirlenmesiyle başlar, veri toplama, veri analizi, eylem planı belirleme, eylemi gerçekleştirme ve alternatif ya da yeni bir eyleme karar verme aşamalarından oluşur. Eylem araştırmaları literatürde birçok farklı kategoriyle varlık bulmaktadır. Bu araştırma kapsamında, “uygulayıcının aynı zamanda araştırmacı olduğu” eylem araştırması modeli tercih edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek’e (2006)⁹ göre böyle bir yaklaşımda araştırmacı bir yandan uygulamayı yürütmekte diğer yandan da belirlediği soruna ilişkin veri toplamaktadır. Bununla birlikte Mills’in (2000) ifade ettiği gibi eğitim öğretimde kullanılan eylem araştırmaları eğitmenin yaptığı işi bir araştırma süreci olarak ele almasını sağlamaktadır. Elliot’un (1991) eylem araştırmalarının öğretim ve öğretmenin mesleki gelişimini, program geliştirme ve değerlendirmeyi, araştırma ve düşünmeyi bir araya getirerek eğitim alanındaki uygulamaların araştırma yoluyla

geliştirilmesine önemli katkılar yaptığı yönündeki düşüncesi ise bu araştırma yönteminin tercih edilmesinde önemli bir hareket noktasıdır⁹.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Eylem araştırması kapsamında çalışma grubunu ve araştırmanın diğer paydaşlarını; 2019-2020 eğitim-öğretim yılı güz döneminde özel bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 ay grubu 47 okul öncesi katılımcısı, kurumun yönetimden sorumlu bir müdür, bir müdür yardımcısı, kurumda görevli öğretmenler, bir program geliştirme uzmanı ve aynı zamanda konu alanı uzmanı olan araştırmacı oluşturmuştur.

Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Veri toplama sürecinde veri kaynağı olarak iki araçtan faydalanılmıştır. Bunlardan ilki, araştırmanın başında çocukların fotoğrafı tanıma ve üretme konusundaki farkındalığını belirlemek üzere kullanılan ve araştırmacı tarafından tasarlanan “ihtiyaç analizi görüşme formu”dur. Form 60-72 aylık çocukların gelişimsel özelliklerine uygun olarak hazırlanmış olup kapalı uçlu, açık uçlu ve çoktan seçmeli sekiz sorudan oluşmaktadır; bireysel görüşmelerle uygulanmıştır. Yıldırım ve Şimşek’in⁹ ifade ettiği gibi görüşme, güçlü bir veri toplama yöntemidir. Çünkü araştırmacı ile veri kaynağı arasında bir etkileşim oluşturur ve bu nedenle araştırmacıya verileri teyit etme, açıklama, ayrıntılandırma fırsatı sunar. Form soruları ise şu şekilde belirlenmiştir:

- “Daha önce fotoğraf çektin mi?”;
- “Fotoğraf çektiysen hangisiyle çektin? -fotoğraf makinesi/tablet/cep telefonu-”;
- “Fotoğraf çekmediysen çekmek ister misin?”;
- “Sence fotoğraf hangisi ile daha güzel çekilir? fotoğraf makinesi/tablet/cep telefonu”;
- “Fotoğraf makinesi kullanmayı biliyor musun?”;
- “Birlikte yaşadığın büyüklerin hangisi ile fotoğraf çekiyor?”;
- “Sence neden fotoğraf çekeriz?”;
- “Daha güzel fotoğraf çekmek için ders almayı ister misin?”.

İkinci veri toplama aracı araştırmacı tarafından hazırlanan performans değerlendirme testidir. Başarı testi eylem planı olarak çocukların fotoğrafı tanıma ve üretme

yetkinliklerini geliştirmek üzere tasarlanan atölyenin hedeflerine ulaşma etkililiğini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bilişsel, duyuşsal ve davranışsal hedefleri yoklayan on sorudan oluşmaktadır. Sinama durumlarının kapsamı şu şekilde belirlenmiştir: 1. Fotoğraf çekimini beş davranışı da (makineyi açma, vizörden bakma, deklanşöre basma, fotoğrafı çekme, makineyi kapatma) gerçekleştirerek tamamlayabilme. (Bir fotoğraf çeker misin?) 2. Gözbebeğinin karanlıkta büyüdüğü, aydınlıkta küçüldüğü ve bu durumun fotoğraf makinesinde objektifin çalışmasına benzediği analogisini kurabilme. 3. Gösterilen iki fotoğraf arasında doğru kadrajlı olanı seçebilme. 4. Flaşın karanlık ortamda fotoğraf çekebilmek için kullanıldığını ifade edebilme. (Flaş ne zaman kullanılır?) 5. Objektif fotoğraf makinesinin gözü gibidir analogisini kurabilme. (Gözbebeğimiz fotoğraf makinesinin hangi parçasına benzer şekilde çalışır?) 6. Deklanşörü fotoğraf makinesinin çekme tuşu olarak tanımlayabilme. 7. Hafıza kartının dijital fotoğraf makinesinde fotoğrafın saklandığı yer olarak tanımlayabilme. 8. Eski fotoğraf makinelerindeki makara filmleri ve bu filmlerden banyo işlemiyle fotoğraf elde edildiğini ifade edebilme. 9. Anları hatırlamak için fotoğraf çektiğini ifade edebilme. 10. Tablet ve telefonda farklı olarak fotoğraf makinesiyle daha güzel fotoğraf çekileceğini benimseyebilme. Tablo 1’de Sinama kapsamı yokladığı hedeflerle eşleştirilerek verilmiştir.

Tablo 1. Bloom Taksonomisine göre düzenlenmiş hedeflerin aşamalı sınıflandırılması

No	Kazanım <i>Bu dersi başarıyla tamamlayan çocuk;</i>	Kazanım Alanı/Basamağı	Sinama Durumu
1	Fotoğraf makinesinin bileşenleri tanır. <i>“Parçalar ve tuşlar: Açma-kapama, Deklanşör, Objektif, Ekran, Vizör, Hafıza Kartı, Batarya”</i>	BİLİŞSEL Bilgi	Soru 1,5,6,7
2	Fotoğraf çekmeye neden ihtiyaç duyulduğunu anlatır. <i>“Geçmişini hatırlamak ve güzel bulduğumuz görüntüleri saklamak için”</i>	BİLİŞSEL Bilgi	Soru 9
3	Objektif ile göz bebeğinin çalışma sistemleri arasındaki benzerlikleri kavrar. <i>“Göz bebeğinin büyümesi küçülmesi, Objektif ışık ayarı (diyafram)”</i>	BİLİŞSEL Kavrama	Soru 2
4	Makara film ile hafıza kartının farklarını açıklar. <i>“Dijital makinelerde hafıza kartı, analog makinelerde makara film”</i>	BİLİŞSEL Kavrama	Soru 8

5	Eski ve yeni fotoğraf makinelerini karşılaştırır. “Kadraj sayısı, makara film-hafıza kartı ayrımı, fotoğrafı görme farkı”	BİLİŞSEL Kavrama	Soru 8
6	Flaşı neden kullandığımı açıklar. “Karanlık ortamlarda fotoğraf çekebilmek için kullanımı. Fotoğrafta kırmızı göz neden olur?”	BİLİŞSEL Kavrama	Soru 4
7	Fotoğraflar arasından daha doğru kadrajlı fotoğrafı seçer. “Kadrajdaki boşluklara ve çekim açılarına dikkat ederek nitelikli fotoğrafı seçme”	DUYUŞSAL Alma	Soru 3
8	Fotoğrafı fotoğraf makinesi ile çekmeye istekli olur. “Fotoğraf çekmek istediğinde aklına ilk olarak fotoğraf makinesinin gelmesi”	DUYUŞSAL Tepkide Bulunma	Soru 10
9	Fotoğraf makinesini temel anlamda kullanarak fotoğraf çeker. “Makineyi açma, kadrajı belirleme, deklanşöre basarak fotoğrafı çekme”	PSİKOMOTOR Beceri Haline Getirme	Soru 1
10	Fotoğraf makinesinin ekranı kapalıyken vizör ile kadrajı kullanır. “Fotoğraf çekerken, bir gözünü kapatarak vizörden bakma ve kadrajı belirleyebilme”	PSİKOMOTOR Duruma Uydurma	Soru 1
11	Çektiği nesneyi kadraja doğru yerleştirir. “Kenar boşluklara (alt, üst ve yan boşluklar) ve çekim açısına dikkat ederek kadraj belirleyebilme”	PSİKOMOTOR Uyarılma	Soru 3
12	Fotoğraf çekerken temel çekim açılarını kullanır. “Yakın plan, genel plan, boy plan, portre, omuz plan, göğüs plan, alt aç, üst aç gibi açıları kullanarak fotoğraf çekebilme”	PSİKOMOTOR Beceri Haline Getirme	Soru 1

Tablo 1’den de takip edilebileceği gibi bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanda 12 hedef yoklandığı sorularla ilişkilendirilmiştir. Sınama aracına ait maddelerin güçlük indekslerinin 0.20 ile 0.80 arasında olması ve testin ortalama güçlüğüne 0.50 civarında, ayırtıcılık indeksinin ise 0.30’dan yüksek olması istenen bir durumdur¹⁰. Bu sınama aracı özelinde gerçekleştirilen madde analiziyle, testte yer alan sorular güçlük indeksleri ve ayırt edicilikleriyle birlikte değerlendirilmiş sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Sınama aracının madde analizi

Madde No	Soru	Madde Güçlük İndeksi (p)	Madde Ayırtedicilik İndeksi (r)	Madde güçlük indeksi ve ayırt edicilik indeksinin birlikte değerlendirilmesi
1A	Fotoğraf Çekme (Makineyi Açma , Vizörden Bakma, Deklanşöre Basma, Fotoğrafi Çekme, Makineyi Kapatma)	0.65*	0.27	Tipik iyi bir madde
1B	Fotoğraf Çekme (Makineyi Açma, Vizörden Bakma , Deklanşöre Basma, Fotoğrafi Çekme, Makineyi Kapatma)	0.88	0.11	Madde güçlüğü ve ayırt ediciliği yükseltilebilir
1C	Fotoğraf Çekme (Makineyi Açma, Vizörden Bakma, Deklanşöre Basma , Fotoğrafi Çekme, Makineyi Kapatma)	0.84	0.03	Madde güçlüğü ve ayırt ediciliği yükseltilebilir
1D	Fotoğraf Çekme (Makineyi Açma, Vizörden Bakma, Deklanşöre Basma, Fotoğrafi Çekme , Makineyi Kapatma)	0.84	0.15	Madde güçlüğü ve ayırt ediciliği yükseltilebilir
1E	Fotoğraf Çekme (Makineyi Açma, Vizörden Bakma, Deklanşöre Basma, Fotoğrafi Çekme, Makineyi Kapatma)	0.96	0.07	Madde güçlüğü ve ayırt ediciliği yükseltilebilir
2A	Gözbebeği ne zaman büyür, ne zaman küçülür? Fotoğraf Makinesinde hangi parça böyle çalışır?	0.92	0.15	Madde güçlüğü ve ayırt ediciliği yükseltilebilir
2B	Gözbebeği ne zaman büyür, ne zaman küçülür? Fotoğraf Makinesinde hangi parça böyle çalışır?	0.84	0.07	Madde güçlüğü ve ayırt ediciliği yükseltilebilir
3	Hangi Fotoğraf daha doğru kadrajlıdır seçiniz?	0.57*	0.34*	Zor fakat ayırt edici bir madde
4	Ne zaman Flaş kullanmak gerekir?	0.5*	0.42*	Zor fakat ayırt edici bir madde
5	Fotoğraf makinesinin gözünün adı nedir?	0.38*	0.38*	Zor fakat ayırt edici bir madde
6	Fotoğraf makinesinin çekme tuşunun adı nedir?	0.69*	0.31*	Tipik iyi bir madde

7	Dijital fotoğraf makinesinde fotoğraflar nerede saklanır?	0.76*	0.15	Madde güçlüğü ve ayırt ediciliği yükseltilebilir
8A	Eski fotoğraf makinesinin içerisinde fotoğrafların çekildiği şeye ne denir? Makara filminden fotoğrafın kağıda çıkması için film ne yapılır?	0.76*	0.46*	Tipik iyi bir madde
8B	Eski fotoğraf makinesinin içerisinde fotoğrafların çekildiği şeye ne denir? Makara filminden fotoğrafın kağıda çıkması için film ne yapılır?	0.73*	0.26	Tipik iyi bir madde
9	Neden fotoğraf çekeriz?	0.38*	0.23	Zor fakat ayırt edici bir madde
10	Hangisi ile daha güzel fotoğraf çekebiliriz?	0.88	0.03	Madde güçlüğü ve ayırt ediciliği yükseltilebilir

Tablo 2’den de takip edilebileceği gibi test maddelerinin %25’i tipik iyi bir madde; %25’i zor fakat ayırt edici maddeler olarak tespit edilmiştir. Geri kalan maddelerin ayırt ediciliklerinin ve madde güçlüklerinin artırılarak kullanılması, takip eden araştırmalar için önerilebilir. Bununla birlikte madde güçlüğü, Tekin’in¹¹ de ifade ettiği gibi biçimlendirme-yetiştirme, bir yetkinlik alanında ehliyet kazandırma maksadıyla kullanılacak testler için sorun teşkil etmeyip bu tip testlerde ayırt edici olmayan, çocukların tümü tarafından doğru cevaplandırılan maddelere de yer verilebilmektedir.

Uygulama Süreci

Uygulama eylem araştırmasının basamaklarına uygun şekilde gerçekleştirilmiştir. Birinci basamakta, müfredatında böyle bir geliştirmeye ihtiyaç duyan okul öncesi özel bir kurumun yönetim ekibi ile görüşülerek araştırma problemine karar verilmiştir. Bu görüşme neticesinde araştırma konusunun çerçevesini “Okul öncesi 60-72 ay grubu çocukların fotoğrafı tanıma ve üretme yetkinliğini nasıl geliştirebiliriz?” sorusu çizmiştir. Buna göre araştırma problemi “Okul öncesi 60-72 ay grubu çocukların fotoğrafı tanıma ve üretme yetkinliklerinin incelenmesi” şeklinde belirlenmiştir.

İkinci basamakta, Yıldırım ve Şimşek’in⁹ ifade ettiği gibi ilgili araştırma probleminin daha belirgin ve araştırmaya yön verecek hale getirilmesi için eylem araştırması sorularının belirlenmesi aşamasına geçilmiştir. Bu kapsamda bütünsel ve hızlı değerlendirmeye imkan sağlayacak ve bu yolla çocuğun ihtiyacını somutlaştıracak

sorular hazırlanarak veri toplamak üzere ihtiyaç analizi çalışması yapılmıştır. Bu basamakta kullanılan veri toplama aracı “ihtiyaç analizi görüşme formu”dur.

Üçüncü basamakta ihtiyaç analiziyle elde edilen veriler ilgili literatür bağlamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler bir sonraki basamağa kaynaklık etmiştir. Yapılan analizin sonuçlarına göre dördüncü basamakta eylem araştırmasının soruları şu şekilde detaylandırılmıştır. Öğrenen; a. Fotoğraf makinesini diğer mobil cihazlardan ayırt edebiliyor mu? b. Fotoğraf makinesinin parçalarını ve tuşlarını tanıyabiliyor mu? c. Fotoğraf makinesini temel anlamda kullanarak fotoğraf çekebiliyor mu? d. Fotoğraf makinesinin ekranı kapalıyken vizör ile kadrajı kullanabiliyor mu? f. Çektiği nesneyi kadraja doğru yerleştirebiliyor mu? g. Fotoğrafi fotoğraf makinesi ile fotoğraf çekmeye istekli mi? h. Fotoğraf çekerken temel çekim açılarını kullanabiliyor mu? ı. Objektif ile göz bebeğinin çalışma sistemleri arasındaki benzerlikleri kavrayabiliyor mu? i. Makara film ile hafıza kartının farklarını tanımlayabiliyor mu? j. Eski ve yeni fotoğraf makinelerinin temel farklarını açıklayabiliyor mu? k. Fotoğraflar arasından daha doğru kadrajlı fotoğrafları seçebiliyor mu? l. Fotoğraf çekmeye neden ihtiyaç duyulduğunu söyleyebiliyor mu? m. Flaşı neden kullandığını açıklayabiliyor mu?

Yukarıda ifade edilen eylem araştırması soruları araştırma problemine zemin teşkil eden etkenler olarak düşünülebilir. Bu etkenlerin ortadan kaldırılması veya yeniden biçimlendirilmesi için Yıldırım ve Şimşek’in⁹ de ifade ettiği gibi sistematik bir planın hayata geçirilmesi gerekir. Beşinci basamakta bu eylem planını geliştirmek üzere süreç başlatılmıştır. Bu araştırma özelinde eylem planı olarak “Okul öncesinde fotoğrafçılık atölyesi”nin program geliştirme ilkelerine göre tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilerek geliştirilmesine karar verilmiştir. Bu süreç şu şekilde organize edilmiştir: Ekim-Aralık 2019 tarihleri arasında üç aylık dönemi kapsayacak çalışma takvimi hazırlanmıştır. Takvim Tablo3’teki gibidir.

Tablo 3. Okul öncesinde fotoğrafçılık atölyesi çalışma takvimi

Aylar	EKİM				KASIM				ARALIK			
<i>Haftalar</i>	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
<i>İşlemler</i>												
Planlama	X											
Görüşme		X	X									

İhtiyaç Analizi				X	X							
Hedef Yazımı					X	X						
Belirtke Tablosu						X						
İçerik Hazırlama							X	X				
Uygulama									X	X	X	X
Ölçme-Değerlendirme												X

Tablo 3'ten de takip edilebileceği gibi Ekim ayı programın ihtiyaç analizi çalışmalarına, Kasım ayı belirlenen ihtiyaca uygun hedeflerin hazırlanıp kapsamın düzenlenmesine, Aralık ayı ise uygulama ve değerlendirme süreçlerine ayrılmıştır. Demirel'in¹² de ifade ettiği gibi birbiri ile yakın ilişkili, ardışık, sıralı, ön koşul öğrenmelerin ağırlıklı olduğu öğrenmeler için doğrusal programlama yaklaşımı kullanılır. İhtiyaç analizi neticesinde elde edilen veriler değerlendirilerek okul öncesinde fotoğrafçılık atölyesinin kapsamı da doğrusal bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Temalar ise şu şekilde belirlenmiştir: “Fotoğraf Makinesi, Fotoğraf Çekimi, Doğru Kadraj Objektif, Vizör, Deklanşör, Objektif–Gözbebeği ilişkisi, Fotoğraf Çekme Nedeni, Makara Film, Hafıza Kartı, Çekim Planları, Eski Fotoğraf Makinesi, Flaş”. Dört hafta boyunca devam eden uygulama süreçlerinde her ders otuz dakika olacak şekilde aşağıdaki gibi planlanmıştır:

Birinci ders 13.12.2019 tarihinde yapılmıştır. Dersin konusu “Fotoğraf Makinesi ve Parçaları” olarak belirlenmiştir. Dersin hedefleri bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarda “Fotoğraf makinesinin bileşenlerini tanıyarak, Fotoğraf makinesini temel anlamda kullanarak fotoğraf çeker, Fotoğrafları fotoğraf makinesi ile çekmeye istekli olur” şeklinde belirlenmiştir. Kapsam şu temalardan oluşmaktadır: “Fotoğraf Makinesi, Objektif, Vizör, Deklanşör, Hafıza kartı, PİL, Deneme Çekimi” Öğretim araç ve gereci olarak bir fotoğraf makinesi kullanılmış, öğretim yöntem ve tekniği olarak anlatma ve gösterip-yaptırma yöntemi, gösteri tekniği kullanılmıştır. Öğrenme-öğretme etkinlikleri araştırmacı tarafından şu şekilde tasarlanmıştır: “Sınıfa girilmesinin hemen ardından elde tutulan fotoğraf makinesi havaya kaldırılarak çocuklara sorulur: “Sizce elimde tuttuğum nedir çocuklar?” Cevabın ardından fotoğraf makinesinin parçaları ve tuşları Profesyonel – Dijital fotoğraf makinesi üzerinde gösterilerek tek tek tanıtılır ve çocuklara tekrar

ettirilir. Tanıtılan temel parçalar ve düğmeler; objektif, hafıza kartı, pil, deklanşör, vizördür. Öğretilenler soru-cevap yöntemi ile tekrar ettirilir. Fotoğraf makinesinin basit anlamda nasıl kullanılacağı gösterilir: “Çocuklar, eğer fotoğraf çekmek istersem, makineyi buradan açar, bir gözümü kapatarak vizörden bakar, deklanşöre basılı tutup çık sesi gelene kadar beklerim. Ses gelir. Böylece fotoğraf çekmiş olurum. Belirlenen bir çocuğa makine verilirken “siz de denemek ister misiniz?” diye sorularak çocukların tek tek deneyimlemesi sağlanır. Her çekim yapan çocuk yanındaki arkadaşına makineyi devreder. Çocuklar deneyimleme esnasında makineyi açar, vizörden bakar, deklanşöre basarak çekimi tamamlar. İlk deneme çekiminde çocuklara yardım edilir”.

İkinci ders 17.12.2019 tarihinde yapılmıştır. Dersin konusu “Eski - Yeni Fotoğraf Makinesi farkları, Göz Bebeği - Objektif İlişkisi ve Flaş” olarak belirlenmiştir. Dersin hedefleri bilişsel alanda, “Eski ve yeni fotoğraf makinelerini karşılaştırır, Makara film ile hafıza kartının farklarını açıklar, Objektif ile göz bebeğinin çalışma sistemleri arasındaki benzerlikleri kavrar, Flaşı neden kullandığını açıklar” şeklinde belirlenmiştir. Kapsam şu temalardan oluşmaktadır: “Eski Fotoğraf Makinesi, Makara Film, Hafıza Kartı, Analog-Dijital Fotoğraf makinesi farkı, Objektif - Gözbebeği İlişkisi, Flaş”. Öğretim araç ve gereci olarak bir fotoğraf makinesi ve makara film kullanılmış, öğretim yöntem ve tekniği olarak anlatma ve gösterip-yaptırma yöntemi, gösteri tekniği kullanılmıştır. Öğrenme-öğretme etkinlikleri araştırmacı tarafından şu şekilde tasarlanmıştır: “İlk önce çocuklara dijital makine gösterilerek parçaları ve tuşlarının isimleri tekrar ettirilir: “Fotoğraf makinesinin gözü neresidir?”; “Dijital makinede fotoğraflar nerede saklanır?”; “Çekme tuşunun adı nedir?”. Sınıfa getirilen eski makine gösterilerek yeni makine ile temel farkları anlatılır. İçinde fotoğraf çekmek için ne vardır? Sorusuyla eski makine masaya konarak arka kapağı yavaşça açılıp içerisindeki makara film çıkarılır. Tek parça uzun makara film her çocuğun bir ucundan tutması sağlanarak incelemeleri istenir ve bu sırada hafıza kartıyla olan temel farklılıkları anlatılır. Daha sonra tüm çocuklar eski fotoğraf makinesini (çalışmasa da) vizöründen bakıp deklanşörüne basarak dener. Sınıfın perdeleri çekilerek sınıf karartılır. Tüm çocukların yanındaki arkadaşının gözlerine dikkatlice bakarak gözbebeklerine odaklanması istenir. Işık açılır ve gözbebeğinde ne değişim olduğu sorulur. Yeniden ışık kapatılır, değişim yeniden sorulur. Karanlıkta büyüyen, aydınlıkta küçülen gözbebeğinin objektif ile çalışma prensiplerindeki benzerliği ve ilişkisi anlatılır. “Objektife giren ışık miktarı tıpkı gözbebeğinde olduğu gibi azaltılıp çoğaltılarak ayarlanabilir ve daha güzel fotoğraflar

çekilebilir”. Işık kapatılarak çocuklara karanlıkta fotoğraf çekilip çekilemeyeceği sorulur. Muhtemel hayır cevabının ardından “o zaman sizin bir fotoğrafınızı çekeyim” denilerek flaşlı bir fotoğraf çekilir: “Bir ışık patladı gördünüz mü?” sorusuyla bunun flaş olduğu ve çok karanlık ortamlarda fotoğraf çekerken kullanılması gereken ışığın adı olduğu anlatılır. Flaşla çekilen fotoğraf gösterilerek anlatım desteklenir. Çocuklardan bir sonraki derste bebeklik fotoğrafı getirmeleri istenir.

Üçüncü ders 20.12.2019 tarihinde yapılmıştır. Dersin konusu “Fotoğraf Çekimi ve Doğru Kadraj Belirleme” olarak belirlenmiştir. Dersin hedefleri bilişsel ve psikomotor alanlarda, “Çektiği nesneyi kadraja doğru yerleştirir, Fotoğraf çekerken temel çekim açılarını kullanır, Fotoğraflar arasından daha doğru kadrajlı fotoğrafları seçer, Fotoğraf makinesinin ekranı kapalıyken vizör ile kadrajı kullanır, Fotoğraf çekmeye neden ihtiyaç duyulduğunu anlatır” şeklinde belirlenmiştir. Kapsam şu temalardan oluşmaktadır: “Fotoğraf Çekimi, Çekimleri Değerlendirme, Doğru Kadraj, Fotoğrafta Boşluklar”. Öğretim araç ve gereci olarak dijital fotoğraf makinesi, projeksiyon ve bilgisayar kullanılmış, öğretim yöntem ve tekniği olarak anlatma ve tartışma yöntemi, gösteri ve beyin fırtınası tekniği kullanılmıştır. Öğrenme-öğretme etkinlikleri araştırmacı tarafından şu şekilde tasarlanmıştır: “Dersin ilk dakikalarında çocukların getirdiği bebek fotoğrafları incelenir ve öğreten hangi bebeklik fotoğrafının hangi çocuğa ait olduğunu bulmaya çalışır. Çocuklara bebeklik fotoğraflarına baktıklarında neleri hatırlayabilecekleri gösterilerek anlatılır. İnceleme sonunda şu soru sorulur: “O zaman sizce neden fotoğraf çekeriz?”; Cevabı da çocuklara söylenir: “Hatırlamak için”; Soru-cevap yöntemi ile dijital fotoğraf makinesinin parçaları ve tuşları tekrar edilir. “Fotoğraf makinesinin gözü neresidir?”; “Dijital makinede fotoğraflar nerede saklanır?”; “Çekme tuşunun adı nedir?”. Çocuklardan sınıf içerisinde fotoğrafını çekmek istediği herhangi bir şeyin fotoğrafını çekmesi istenir. Tüm çocuklar fotoğraf çekimini gerçekleştirdikten sonra çekilen fotoğraflar bilgisayar ve projeksiyon yardımıyla teker teker incelenir. İlk fotoğraflarda hatalı olan kadrajların neden hatalı olduğu şu cümlelerle açıklanır: “Arkadaşınız çekmek istediği şeyin tamamını almamış”; “Alt, üst ve yanlarda boşluklar bırakılmamış”; “Fotoğraf net değil”; “Karanlık olmamalı fotoğraf”. Doğru kadrajın tanımı dört kritere bağlanır. Fotoğraf aydınlık olmalı, net olmalı, boşluklar doğru olmalı ve çekmek istenilen nesnenin tamamı görünmeli. Sonraki fotoğraf incelemelerinde ise çocuklara şu sorular sorularak soru-cevap yöntemi ile kavrama düzeyi oluşturulmaya çalışılır: “Sizce güzel bir fotoğraf mı?”; “Doğru kadrajlı mı?”; “Aydınlık mı?”; “Net mi?”;

“Çekilen şeyin tamamını görüyor muyuz?”; “Boşluklar doğru bırakılmış mı?”. İnceleme sonunda dört kriter tekrar edilerek ders tamamlanır”.

Dördüncü ders 24.12.2019 tarihinde yapılmıştır. Dersin konusu “Doğru kadraj kriterlerine göre fotoğraf çekimi” olarak belirlenmiştir. Dersin hedefleri psikomotor alanda “Çektiği nesneyi kadrāja doğru yerleştirebilme, Fotoğraf çekerken temel çekim açılarını kullanabilme, Fotoğraf makinesinin ekranı kapalıyken vizör ile kadrajı kullanabilme” şeklinde belirlenmiştir. Kapsam şu temalardan oluşmaktadır: Fotoğraf Çekimi, Çekimleri Değerlendirme, Doğru Kadraj, Fotoğrafta Boşluklar. Öğretim araç ve gereci olarak dijital fotoğraf makinesi, projeksiyon ve bilgisayar kullanılmış, öğretim yöntem ve tekniği olarak gösterip yaptırma, tartışma ve soru-cevap tekniği kullanılmıştır. Öğrenme-öğretme etkinlikleri araştırmacı tarafından şu şekilde tasarlanmıştır: “Okul yönetimi ile birlikte yıl sonu sergisine uygun temalı fotoğraf çekimi çocuklarla birlikte gerçekleştirilir. Her çocuk kendi fotoğrafını çok özel bir durum olmadığı sürece kendisi yardımsız çekmelidir. Çekimlerin tamamlanmasının ardından bilgisayar projeksiyon yardımıyla fotoğraflar tek tek incelenerek önceki derste belirlenmiş kriterler üzerinden değerlendirilir. Bu değerlendirme soru-cevap yöntemi ile gerçekleştirilir. Çocuklara sorulacak sorular şöyledir: “Sizce güzel bir fotoğraf mı?”; “Doğru kadrajlı mı?”; “Aydınlık mı?”; “Net mi?”; “Çekilen şeyin tamamını görüyor muyuz?”; “Boşluklar doğru bırakılmış mı?”. Tüm bu soruların değerlendirmeye dayalı cevapları; fotoğraf, aydınlık olmalı, net olmalı, boşluklar doğru olmalı ve çekmek istenilen nesnenin tamamı görünmeli kriterleri üzerinden değerlendirilmelidir. Değerlendirme sonunda çocukların kendilerini alkışlamaları istenir ve takdir edilmeleri sağlanır: “O zaman bu güzel fotoğraflar için kendinizi kocaman alkışlayın bakalım”.

Yıldırım ve Şimşek’in⁹ eylem araştırması sürecine uygun şekilde, beşinci basamak ile eş zamanlı olarak altıncı basamakta “izleme planı geliştirilmiş” uygulamanın süreçte video, kayıt ve dokümantasyonunun nasıl yapılacağına karar verilmiştir. “Eylem planının uygulaması/izlenmesi” olarak ifade edilen yedinci basamakta öğretim programı yukarıda belirtilen işleyle hayata geçirilmiş ve daha sonra deşifre edilmek üzere kayıt altına alınmıştır. Sekizinci basamakta atölye programının değerlendirmesi yapılmıştır. Değerlendirmede veri toplama aracı olarak uygulamacı tarafından hazırlanan performans değerlendirme testi kullanılmıştır. Değerlendirme sonuçları, Yıldırım ve Şimşek’in⁹ dokuzuncu basamak olarak ifade ettiği “alternatif eylem planı hazırlama”

sürecine kaynaklık etmiştir. Bu süreçte ise uygulayıcı ve araştırmacılara öneriler sunmak üzere programın geliştirilmeye ihtiyaç duyduğu alanlar incelenmiştir.

Bulgular

Araştırmanın, ihtiyaç analizinde 5-6 yaş grubu çocukların gelişimsel özelliklerine uygun olarak fotoğrafı tanıma ve üretme konusundaki farkındalığı belirlemek üzere araştırmacı tarafından hazırlanan “ihtiyaç analizi görüşme formu” ile elde edilen bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Okul öncesinde fotoğrafçılık atölyesi ihtiyacı analizine ilişkin bulgular

No	Soru		f	%
1.	Daha önce fotoğraf çektin mi?	<i>Evet</i>	52	75,4
		<i>Hayır</i>	17	24,6
2.	Çektiysen hangisiyle çektin?	<i>Fotoğraf makinesi</i>	22	31,9
		<i>Tablet</i>	13	18,8
		<i>Cep Telefonu</i>	30	43,5
		<i>Kararsız</i>	4	5,8
3.	Fotoğraf çekmediysen çekmek ister misin?	<i>Evet</i>	16	94,1
		<i>Hayır</i>	1	5,9
4.	Sence fotoğraf hangisiyle daha güzel çekilir?	<i>Fotoğraf makinesi</i>	19	27,5
		<i>Tablet</i>	19	27,5
		<i>Cep Telefonu</i>	31	44,9
5.	Fotoğraf makinesi kullanmayı biliyor musun?	<i>Evet</i>	24	34,8
		<i>Hayır</i>	45	65,2
6.	Birlikte yaşadığın büyüklerin hangisiyle fotoğraf çekiyorlar?	<i>Fotoğraf makinesi</i>	6	8,0
		<i>Tablet</i>	12	18,0
		<i>Cep Telefonu</i>	51	74,0
7.	Sence neden fotoğraf çekeriz?	<i>Güzel görünmek için</i>	23	33,3
		<i>Bakmak için</i>	10	14,5
		<i>Göstermek için</i>	9	13,0
		<i>Mutlu olmak için</i>	5	7,2
		<i>Bilmiyorum</i>	4	5,8
8.	Daha güzel fotoğraf çekmek için ders almayı ister misin?	<i>Evet</i>	63	91,3
		<i>Hayır</i>	6	8,7

Tablo4’ten de takip edilebileceği gibi çocukların %75,4’ü daha önce fotoğraf çektiğini;

%31,9'u fotoğraflarını fotoğraf makinesiyle çektiğini; daha önce hiç fotoğraf çekmediğini ifade eden çocukların %94,1'i fotoğraf çekmek istediğini; %27,5'i fotoğrafın fotoğraf makinesiyle daha güzel çekilebileceğini düşündüğünü; %34,8'i fotoğraf makinesi kullanmayı bildiğini; %74,0'ü birlikte yaşadığı büyüklerinin cep telefonu ile fotoğraf çektiğini ifade etmiştir. Çocukların %23,0'ü "daha güzel görünmek için", "%10,0'u bakmak için", "%9,0'u göstermek için", "%5,0'i mutlu olmak için" fotoğraf çektiklerini ifade etmişlerdir. Çocukların %91,3'ü daha güzel fotoğraf çekmek için ders almayı istediklerini belirtmişlerdir.

Çocukların fotoğrafı tanıma ve üretme yetkinliklerini geliştirmek üzere tasarlanan atölyenin hedeflerine ulaşma etkililiğini belirlemek amacıyla yapılmış on sorudan oluşan ve başarı puanı 50 puan olarak belirlenen değerlendirme testinin sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Okul öncesinde fotoğrafçılık atölyesi değerlendirme testi sonuçlarına ilişkin bulgular

Çocuk	1a	1b	1c	1d	1e	2a	2b	3	4	5	6	7	8a	8b	9	10	PUAN
1	5	5	5	5	5	5	5	10	10	10	10	5	5	5	5	5	100
2	5	5	5	5	5	5	5	10	10	10	10	5	5	5	5	5	100
3	5	5	5	5	5	5	5	10	10	10	10	5	5	5	5	5	100
4	5	5	5	5	5	5	5	10	10	10	10	5	5	5	5	5	100
5	5	5	5	5	5	5	5	10	10	10	10	5	5	5	0	5	95
6	5	5	5	5	5	5	5	10	10	10	10	5	5	5	0	5	95
7	5	5	5	5	5	5	0	10	10	10	10	5	5	5	5	5	95
8	0	5	5	5	5	5	5	10	10	10	10	5	0	5	5	5	90
9	5	5	5	5	5	5	5	10	10	0	10	5	5	5	5	5	90
10	5	5	5	5	5	5	5	10	10	0	10	5	5	5	5	0	85
11	5	5	5	5	5	5	5	0	10	10	10	5	5	5	0	5	85
12	5	5	5	5	5	5	5	10	0	10	10	5	5	5	0	5	85
13	5	5	5	5	5	5	5	10	10	0	10	0	5	5	0	5	80
14	5	5	5	5	5	5	5	10	10	10	10	0	0	0	5	0	80

15	5	5	5	5	5	5	5	10	10	0	10	5	5	5	0	0	80
16	5	5	5	5	5	5	0	0	10	10	10	5	5	0	5	5	80
17	0	5	5	5	5	5	5	10	10	10	0	5	0	5	0	5	75
18	5	5	5	5	5	5	0	10	10	10	0	5	0	5	5	0	75
19	0	5	5	5	5	5	0	10	0	10	10	5	5	5	0	5	75
20	5	5	5	5	5	5	5	10	10	0	10	0	0	5	0	0	70
21	5	5	5	5	5	0	0	10	0	0	10	5	5	5	5	5	70
22	5	5	5	5	5	5	0	0	0	10	10	5	5	5	0	5	70
23	5	5	5	5	5	5	5	0	10	10	10	0	0	0	0	5	70
24	5	5	5	5	5	5	5	10	10	0	0	0	5	5	0	5	70
25	5	5	5	5	5	5	0	10	0	10	10	0	0	0	0	5	65
26	0	5	5	5	5	5	5	10	0	0	10	0	0	5	0	5	60
27	5	5	5	5	5	0	5	10	0	0	10	0	0	5	0	5	60
28	5	5	5	5	5	5	5	0	10	0	0	5	0	5	0	5	60
29	5	5	5	5	5	5	5	10	0	0	10	5	0	0	0	0	60
30	5	5	5	5	5	5	5	10	0	10	0	0	0	0	0	5	60
31	5	5	5	5	5	5	5	10	0	10	0	0	0	0	0	5	60
32	5	5	5	5	5	5	0	0	0	0	10	5	0	5	0	5	55
33	0	5	5	5	5	0	5	0	0	0	10	5	5	5	0	5	55
34	5	5	5	5	5	0	0	0	0	10	0	5	0	5	5	5	55
35	0	0	5	5	5	5	5	10	0	0	0	5	0	5	5	5	55
36	0	0	5	5	5	5	5	10	0	0	0	5	0	5	0	5	50
37	5	5	5	5	5	0	5	0	0	0	10	5	0	0	0	5	50
38	0	5	5	0	5	0	5	0	0	0	10	5	0	5	5	5	50
39	0	5	5	5	5	5	5	0	10	0	0	5	0	0	0	5	50
40	5	5	5	5	5	5	0	10	0	0	0	0	0	5	0	5	50
41	0	5	5	5	5	5	5	0	0	0	10	5	0	0	0	5	50
42	0	5	0	5	5	5	5	0	0	0	0	5	0	5	0	5	40*
43	5	5	0	5	0	5	5	0	0	0	10	0	0	0	0	5	40*
44	0	5	5	5	5	0	5	0	0	0	10	5	0	0	0	0	40*

45	5	5	5	5	5	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30*
46	5	5	0	5	5	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	30*
47	0	0	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	0	5	0	5	20*

Tablo 5'ten de takip edilebileceği gibi altı çocuk 50 puan olan başarı puanına ulaşamamıştır. 50 Puanın üzerinde puan olan başarılı çocuk sayısı 41 olup genel başarı durumunun değerlendirilmesine ilişkin bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Okul öncesinde fotoğrafçılık atölyesinin başarı durumuna ilişkin bulgular

Puan aralığı	Çocuk sayısı	%	Başarı durumu
90-100	9	19,1	Başarılı
70-89	15	31,9	Başarılı
50-69	17	36,2	Başarılı
40-49	3	6,4*	Başarısız
20-39	3	60,4*	Başarısız
0-19	0	0	Başarısız
Toplam	47	%87,2	-

Tablo 6'dan da takip edilebileceği gibi notu 50 puanın üzerinde olan başarılı çocuk sayısı 41, notu 50 puanın altında olan çocuk sayısı 6'dır. Değerlendirme testi başarı oranı ise %87,2 olarak hesaplanmıştır.

Tartışma

Sanatın bir dalı olarak fotoğrafı kavrayabilmek ve anlamlandırabilmek için erken çocukluk dönemlerinden itibaren fotoğrafla tanışmak büyük önem taşır. Çocuklar gelişim özelliklerine uygun öğrenme hedefleri içeren fotoğraf eğitimleriyle ne kadar erken karşılaşılırsa estetik beğenileri ve sanatsal fotoğraf üretimi yetkinlikleri de o kadar erken gelişecektir.

Türkiye'de yakın zamanda doğrudan bu alanda yapılmış lisansüstü çalışmalara rastlanmamıştır. Yurt dışında ise bu alanda literatüre katkı sağlayan çeşitli çalışmalara rastlanmaktadır. Okul öncesinde fotoğraf okur-yazarlığı; pedagojik bir araç olarak

fotoğraf; fotoğrafın okul öncesi yabancı dil, fen ve teknoloji gibi farklı disiplinlerde bir öğrenme materyali olarak kullanılması; fotoğrafın üstbilgi, akademik kelime bilgisi, risk almayı kolaylaştıran disiplin okur-yazarlığı ile ilişkisi; kanıt temelli ve sorgulamaya dayalı öğrenmeyi sağlaması açısından fotoğraf kullanımı; dijital hikayeleştirme içerisinde fotoğrafın yeri ve önemi bu çalışmalar arasındadır¹³⁻²³.

Yapılan ihtiyaç analizi sonuçlarına göre çocukların %75'lik oranı daha önce fotoğraf çektiğini ifade etmiştir. Bu oran ilk değerlendirmede bu yaş grubu çocuklar için yüksek bir oran gibi görünse de dijital çağın içine doğan çocukların birçok mobil cihaz aracılığıyla fotoğraf çekimini deneyimlediği anlaşılabilir. Kadraj kullanımı beklenmeden ve estetik kaygısız bu deneyimler kuşkusuz nitelikli fotoğraf üretimi algısı oluşumunun en büyük handikaplarından birisidir. Görsel estetik duygusunun gelişiminin nitelikli görseller üretmek açısından okul öncesi eğitim programındaki yeri önemlidir. Temel anlamda fotoğraf üretimini amaçlayan bu program için de görsel estetik kaygısı ön planda tutulmaktadır. Fotoğraf çektiğini söyleyen çocukların %34'ü fotoğraf makinesi kullandığını söylerken %66'sı tablet ve cep telefonu cevabını vermişlerdir. Oyuncak fotoğraf makineleriyle oynanan oyunların da cevaplara dahil edilmiş olabileceği göz önüne alındığında fotoğraf makinesi deneyimi oranı daha da düşmektedir. Böyle bir sonuç temel anlamda fotoğraf makinesi kullanabilme yeteneğinin bu yaş grubuna kazandırılmasının önemini artırmaktadır. Nitekim "Fotoğraf makinesi kullanmayı biliyor musun?" sorusuna daha önce fotoğraf makinesi ile fotoğraf çektiğini söyleyen çocukların oranıyla aynı oranda yani %34-35 oranında evet cevabı verilse de fotoğraf makinesini daha iyi kullanmak/öğrenmek ister misin sorusuna çocukların %91'i evet cevabını vermiştir. Daha önce fotoğraf çekmediğini söyleyen çocukların ise neredeyse tamamı fotoğraf çekmeyi istemektedir. Çocukların maruz kaldıkları görsel yoğunluktan kaynaklanan bu taleplerinin nitelikli olarak ve görsel estetik kaygısıyla karşılanabilmesi önemlidir.

Çocukların %63'ünün fotoğrafın mobil cihazlarla (tablet, cep telefonu) daha güzel çekildiğini belirtmesi fotoğrafçılık atölyesi programının uygulanma gereğini kanıtlar niteliktedir. Çocukların sadece %27'si fotoğrafın fotoğraf makinesi ile güzel çekildiğini düşünmektedir. Fotoğraf üretiminin sadece tuşa basmaktan ibaret olmadığını ve bu üretim için gerekli olan asıl cihazın fotoğraf makinesi olduğunu, deneyimlerle gösterebilmek fotoğrafçılık atölye programlarının başarı kriterlerinden en önemlisi

olmalıdır. Erzen'in de ifade ettiği gibi fotoğraf üretiminin makinesi olan herkese açık olması onu bir yandan özel yeteneğe sahip olmayanları ötekileştirmeyen bir eşitlik aracı yaparken diğer yandan iyi ya da sanatsal fotoğraf algısını ve pratik üretimini de zorlaştırmaktadır²⁴. Bu anlamda diğer sanat dalları gibi fotoğrafçılık da erken yaşta öğretilmelidir. İlerleyen dönemlerdeki estetik beğeni ve üretim yetkinliği bu dönemde sağlanacak farkındalıkla mümkün olacaktır.

Birlikte yaşadıkları büyüklerinin hangi cihazla fotoğraf çektiği sorusuna çocukların %8 oranda fotoğraf makinesi cevabını vermesi anlamlıdır. Okul dışı yaşam çevresinde fotoğraf makinesi kullanan insanların olmaması ve rol model alınan büyüklerin fotoğraf çekme alışkanlıkları nedeniyle oluşan bu algının değiştirilmesi eğitim programları aracılığıyla mümkün kılınabilir.

Fotoğraf çekme nedenleri sorulduğunda çocuklardan çok çeşitli ve ilginç cevaplar alınmıştır. Anlamlı cevaplar toplam cevapların %47'sini oluşturmaktadır. Buna göre çocuklar daha güzel görünmek için, bakmak için, göstermek için veya mutlu olmak için fotoğraf çektiklerini düşünmektedirler. Çok az sayıda çocuk öğrenmek için cevabını vermiştir ve yine çok az sayıda öğrenci doğru cevap olan hatırlamak yanıtını verebilmiştir. Fotoğraf aynı zamanda güçlü bir pedagojik araçtır. Bu farkındalıkla eğitim öğretim ortamları tasarlanırsa akademik başarıya ve öğrenme kalıcılığına etkisi de oldukça fazla olacaktır.

Çocukların sınama durumlarına ilişkin sonuçları değerlendirildiğinde, test başarı oranı %87,2 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, çocukların ilgi duydukları bir alanda gelişimsel özelliklerine uygun hedeflerle eğlenerek, yaparak, yaşayarak öğrenmelerine imkan sağlayan okul öncesinde fotoğrafçılık atölyesi öğretim programının başarılı olduğunu da kanıtlar niteliktedir.

Sonuç ve Öneriler

Programın, çocuklara maruz kaldıkları görselleri ve fotoğrafları nitelik bakımından ayırabilme yetkinliği sağladığı bununla birlikte sanat anlamında fotoğraf üretme farkındalığı kazandırdığı söylenebilir.

Araştırma bulguları dikkate alınarak takip eden araştırmalara yön verebilecek öneriler şu şekilde ifade edilebilir:

1. Türkiye'de okul öncesinde fotoğraf ve fotoğrafçılığa ilişkin araştırma yok

denecek kadar azdır. Yurt dışındaki örneklerine bakıldığında ise ilgili literatüre katkı sağlayacak çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır. Bu anlamda öncelikle okul öncesinde verilecek fotoğrafçılık eğitiminin çocukların bilişsel, duyuşsal ve davranışsal kazanımlarına etkisinin incelenmesinden başlanarak bu alandaki yurt içi literatürün nitelik ve nicelik olarak iyileştirilmesi sağlanabilir.

2. Fotoğrafçılık atölyelerine katılan ve katılmayan çocuklar arasındaki sosyal beceri farkları veya sosyal-çevresel problemlere yönelik farkındalık farkları araştırma konusu yapılabilir.
3. Okul öncesinde fotoğraf ve fotoğrafçılık pedagojik bir araç olarak incelenebilir.

Araştırma bulguları dikkate alınarak uygulayıcılara şu öneriler sunulabilir:

1. Türkiye’de ön lisans ve lisans programlarının program geliştirme derslerinde etkinlik tasarlama becerilerinin yanında sanat atölyelerinin nasıl tasarlanacağına ilişkin kapsam ilave edilebilir.
2. Okul öncesi eğitim kurumlarının müfredatına temel ve ilgiye göre ileri seviyelerde farklılaştırılarak tasarlanmış fotoğrafçılık atölyesi öğretim programları eklenebilir.
3. Aile eğitimi kapsamında okul öncesi çocukların bakım verenlerine fotoğraf farkındalığı ve basit fotoğraf çekme eğitimleri düzenlenebilir.

KAYNAKLAR

1. Poe M. *İletişim Tarihi*. İstanbul: İslık Yayınlar; 2015.
2. Binark M. *Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları; 2018.
3. Aydoğan F. *Yeni Medya Kuramları*. İstanbul: Der Yayınları; 2017.
4. Hülür H, Yaşın C. *Yeni Medya Kullanıcının Yükselişi*. Ankara: Ütopya Yayınlar; 2016.
5. Timisi N. *Dijital Kavramlar, Olanaklar, Deneyimler*. İstanbul: Kalkedon Yayınları; 2016.
6. Çakır M. *Yeni Medyaya Eleştirel Yaklaşımlar*. İstanbul: Doğu Kitabevi; 2014.

7. Çelik N, Daşcan Ö. *Son Değişikliklerle Okul Öncesi Eğitimi Programı ve Etkinlik Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık; 2017.
8. Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü [MEB] (2013). Okul öncesi eğitim programı. <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf>. Yayınlanma tarihi: 2013. Erişim tarihi: 06 Mart 2020.
9. Yıldırım A, Şimşek H. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2006.
10. Karip E. *Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegema Yayıncılık; 2015.
11. Tekin H. *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayıncılık; 2007.
12. Demirel Ö. *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegema Yayıncılık; 2006.
13. Britsch S. Photo-booklets for English language learning: Incorporating visual communication into early childhood teacher preparation. *Early Childhood Education Journal*. 2010;38(3):171-177.
14. Britsch S. Image as language: Teacher-created photographs and visual literacy for English language learning. *Australasian Journal of Early Childhood*. 2012;37(2):113-121.
15. Britsch S. Exploring science visually: Science and photography with pre-kindergarten children. *Journal of Early Childhood Literacy*. 2019;19(1):55-81.
16. Byrnes J, Wasik BA. Picture this: Using photography as a learning tool in early childhood classrooms. *Childhood Education*. 2009;85(4):243-248.
17. Cappello M, Hollingsworth S. Literacy inquiry and pedagogy through a photographic lens. *Language Arts*. 2008;85(6):442-449.
18. Cappello M, Lafferty KE. The Roles of Photography for Developing Literacy Across the Disciplines. *The Reading Teacher*. 2015;69(3):287-295.
19. Friedman A. To “read” and “write” pictures in early childhood: multimodal visual literacy through Israeli children’s digital photography. *Journal of Children and Media*. 2018;12(3):312-328.
20. Gyongsuk A, Kim SH. The educational value of ‘Build a House’: a constructive

- playing with blocks activity using pre-drawing, photos, and portfolios. *Korean Journal of Early Childhood Education*. 2012;1(32):83-106.
21. Kim MS, Lee MJ, Pae SY. Effects of a picture book reading intervention program on young children's language development and print concept. *Child Studies in Diverse Contexts*. 2013;1(3):33-47.
  22. Share J. Cameras in Classrooms: Photography's Pedagogical Potential. In: Baylen D, D'Alba A. (eds) *Essentials of Teaching and Integrating Visual and Media Literacy*. Springer.
  23. Yoon T. Are you digitized? Ways to provide motivation for ELLs using digital storytelling. *International Journal of Research Studies in Educational Technology*. 2013;2(1):25-34.
  24. Polat HE. Üniversitelerde Temel Fotoğraf Eğitimi İçin Bir Program Tasarısı. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara, Türkiye: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2010.